

491.82

N/241

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

FEB 15 1968

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књига XV, св. 3—4.

БЕОГРАД, 1966.

ПРЕДЛОШКИ ИЗРАЗИ У САВРЕМЕНОМ СРПСКОХРВАТСКОМ ЈЕЗИКУ

Поред правих предлога, у модерном европским језицима среће се и доста израза који се употребљавају у предлошкој служби. Ови изрази су мање-више изгубили своје лексичко значење и почели су да служе за обележавање односа између именице која им је дотад била допуна и речи од које су зависили. Постанак највећег броја предлошких израза и њихова све чешћа употреба везани су за развој модерне науке, администрације и новинарства. У новије време, наиме, људско искуство се нагло проширило, анализа односа међу чињеницама постала је много тананија и порасла је тежња за што прецизнијим изражавањем. Прави предлози нису увек могли да задовоље нове потребе за исказивањем што разноврснијих односа, те су се појавила друга језичка средства. Овај процес не треба сматрати завршеним, јер се развитак цивилизације и људске мисли стално креће даље.

И у српскохрватском се може набројати преко стотину оваквих израза,¹ који употпуњавају систем правих предлога,

¹ О овим изразима у српскохрватском језику говорио је Миодраг С. Јалевић: *Из синтаксе речи, облика и реченица*, Настава и васпитање, год. IV (1955), бр. 7, стр. 396.

За руски уп.: В. В. Виноградов, *Русский язык*, Москва — Ленинград, 1947, стр. 380 и 395. Е. Т. Черкасова, *К изучению образования русских стоименных предлогов*, зб. Исследования на граматике русского литературного языка, Москва, 1955, 73—139; *К вопросу об образовании отглагольных предлогов*, зб. Исследования на синтаксису русского литературного языка, Москва, 1956, стр. 131—176. Н. И. Букатевил, *Опыт исторического изучения предлогов и предлешных солеваний в русском литературном языке*, I, Одеса, 1952, и II, Одеса, 1958.

За чешки уп.: М. Jelínek, *Nové nepřívodní předložky* зб. Studie ze slovanské jazykovědy, Ppar, 1958, стр. 153—171; *Výrazy předložkové povahy v dnešní spisovné češtině*, Sborník praci filosofické fakulty Brněnské university, 1964, A 12, стр. 117—130. J. Oravec, *Nové druhotné předložky v odbornom štýle*, Československý terminologický časopis, god. I, (1962), стр. 257—270.

старијих и новијих². Они су поглавито последица општег културног напретка код нас, али не треба изгубити из вида ни утицај страних језика, који су не само деловали на појаву појединих конкретних предлошких израза него су, убрзавајући интелектуализацију нашег језика, стварали и повољне услове за све ширу употребу оваквих језичких средстава.

1. — Мерила за утврђивање предлошких израза

По чему се може утврдити да је неки израз заиста добио предлошку службу?

Основно мерило би требало да пружи семантика: ако је значење датог израза тако измењено да он више не служи означавању неког појма, него означава везу међу појмовима, онда је тај израз постао граматичко средство, тј. граматикализовао се. Али, ово мерило, на жалост, оставља велике могућности за субјективност при оцењивању, те треба дати конкретне доказе, који су доступнији објективној анализи.

Таквим доказима се приближава употреба датог израза уз речи уз које он у свом правом значењу логично не би могао да стоји. Тако, у реченици: „а у друштву с хелијем сачињава водик свемирска тјелеса“ (КЖБ, 57)³, реч *друштво* нема своје лексичко значење пошто се не може говорити о друговању два гаса. Овде је оно што чини суштину појма *друштво* — значење заједнице (значење које, уосталом, постоји и у предлогу *са*), постало доминантно и цео израз свео се на то да покаже однос заједнице, а не неко пријатељевање

² Овде указујемо на мишљење и поделу А. Белића: „Ја бих све предлоге поделио на две групе: а) старије предлоге који се употребљавају уз различите зависне падеже и б) новије предлоге, постале махом од именица, који се слажу готово искључиво са генитивом“, *О језичкој природи и језичком развоју*, књ. II, Београд, 1959, стр. 101—102. Дакле, с једне стране без, код, на итд., а с друге поред, уочи надомак, врх, наврх, поврх итд. Новији предлози најчешће и нису ништа друго него ранији предлошки изрази који су постали потпуно немотивисани и измешали се са старијим предлозима.

³ Скраћенице за дела из који су навођени примери:

В: Борба, Београд.

ВМ: Веселин М. Костић, *Бетонски мостови*, Београд, 1963.

БС: Павле Богдановић, *Болести срца*, Београд, 1958.

између хелијума и водоника. Предлошко значење добијено у оваквој ситуацији може се делимично протегнути и на ситуације у којима би требало да се чува лексичко значење; нпр. предлошко значење израза *у друштву са осећа се* и у реченици: „а уз то је (М. Крлежа) покретао, или сам или *у друштву* с другим напредним књижевницима, нове књижевне листове“ (ЖК, 254). Ово ширење употребе нарочито је очевидно у реченицама где се предлошки израз употребљава супротно свом лексичком значењу (нпр.: *Настрадао је захваљујући својој неспретности*).

Због ширења употребе датог израза — поготову што је нова употреба граматичка, предлошка — учесталост тог израза се повећава, што се статистиком може објективно утврдити. Повећање учесталости израза је, дакле, један од битних доказа његове нове, предлошке службе.

Као један од доказа који се често може наћи јавља се синонимност конструкције *дати израз + одговарајући падеж* са конструкцијом *неки прави предлог + одговарајући падеж* (нпр. *дискусија на тему стамбене изградње: дискусија о стамбеној изградњи*) или синонимност с неким падежом допунске именице (*помоћу лукавства : лукавством*).

Индикација, али не и доказ, била би чињеница да је у неком другом језику сигурно утврђена предлошка служба одговарајућег израза. Ова индикација би се претворила у доказ ако се утврди да се баш под утицајем тог страног језика јавила предлошка употреба датог израза у домаћем језику, тј. да је извршено калкирање.

ВУС: *Vjesnik u srijedu*, Загреб.

ЗРО: *Закон о радним односима*, Београд, 1957.

ЖК: *Антун Барац, Jugoslovenska književnost*, Загреб, 1963.

КЖВ: *Фран Бубановић, Кетија живих бића*, Загреб, 1950.

НОР: *Т. Чубелић и М. Милостић, Pregled historije narodno-oslobodilačkog rata i revolucije naroda Jugoslavije*, Загреб 1963.

ПЖ: *Правни живот*, год. XI (1962), Београд.

СА: *Никола Добровић, Savremena arhitektura*, књ. I, Кнежево, 1952, и књ. II², Београд, 1963.

У: *Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije*,⁸ Београд, 1964.

Појављују се и скраћенице: Г, Д, А, И, Ј, које означавају називе падежа.

Сигуран је, али не тако чест доказ устаљеност или нарочити развој неког израза у поређењу са његовом употребом у другим контекстима, што је очевидно последица посебне службе тог израза. Такви су случајеви на пример: — (а) кад се нека реч чува само у датом изразу, док се у другим употребама изгубила или бар постала ретка (нпр. предлошки израз *благодарећи* у поређењу са ретким глаголом *благодарити*); (б) задржавање архаичног облика, који се у другим случајевима не чува или је све ређи (нпр. предлошки израз *изузев* према глаголском прилогу *изузевши*, који је редак у облику *изузев*); (в) чување преношења акцента на проклитику и у говорима где се такво преношење губи (нпр. *у име*); (г) устаљеност облика иако постоји могућност за варирање (нпр. у предлошком изразу *с обзиром на* предлог *с* не јавља се са покретним *а* ни код писаца који употребљавају облик *са* и испред самогласника); (д) обличка измена која је омогућена губљењем лексичког значења (нпр., истина не-књижевно, губљење предлога *с* у изразу *с обзиром на*⁴); (ђ) промена глаголске реакције (*изузев* + генитив : *изузевши* + акузатив).⁵ Извесна је индикација и кад се дати израз употребљава и у некој другој служби која не одговара његовом појмовном значењу (нпр. *изузев* као део сложеног везника *изузев што, изузев да*, поготову што то одговара и везничкој служби предлога сличног значења *сем, осим*).

И начин писања неког израза може да пружи једну индикацију, нпр. израз *у име* дуго је чак и званично писан као једна реч. Проучавање текстова који потичу од слабо писмених људи свакако би у извесним случајевима било корисно.

Не треба очекивати да ће анализа увек дати задовољавајући резултат, јер се неки изрази тек крећу у правцу праве предлошке службе, те зато нема очигледних показатеља ни на семантички ни на формалном пољу. С друге стране,

⁴ Уп. нпр.: ... као што би поступао родитељ који би, *обзиром на* свој родитељски однос, имао на располагању толика средства (ПЖ, бр. 3, 29). — Занимљиво је да се код Н. Добровића израз *у вези с* стално среће без предлога *с* у конструкцији *с тиме у вези*, нпр.: Извесна своја запажања *тиме у вези* није, међутим, никад разрадио у систем (СА, II, 95).

⁵ Уп. М. С. Лалевић, нав. дело, стр. 396.

у неким случајевима граматикализација је извршена до краја, те су неки предлошки изрази више-мање прешли у праве предлоге (нпр. *путем, током, изузев*), као што се то десило и са изразима од којих су постали новији предлози.

2. — Предлошки изрази у српскохрватском језику

а. — Предлошки изрази постали од делова именичких синтагми

Највећи број предлошких израза има у основи именицу у зависном падежу, саму или са једним или два предлога. Много је мањи број постао од правих или од глаголских прилога. Ево падежних конструкција са најчешћим предлошким изразима, односно са изразима који својом све већом учесталости показују да нагињу предлошкој служби (распоређене су по главним категоријама значења):

1. — *Време*: — (а) истовременост с појмом у генитиву: *у току* + Г, *током* + Г, *тијekom* + Г, *за време* + Г; *у време* + Г, *у времену* + Г, *у доба* + Г, *у раздобљу* + Г, *у периоду* + Г; *у моменту* + Г, *у часу* + Г, додајмо и *у тренутку* + Г.

Примери:

У току јучерашњег дана у згради Савезног извршног већа вођени су званични разговори између делегација СФР Југославије и НР Пољске (Б, 17. XI 1965, 1), — Ослободилачке јединице читаво ово време, па и *током* данашњег дана спорадичним нападима и снајперском ватром осујећују покрете Американаца (Б, 17. XI 1965, 1). — А све су се те честице скупљале *тијekom* вијекова (КЖБ, 68). — Тако је Народни фронт за *вријеме* ослободилачког рата проширивао своју делатност (НОР, 111). — *У време* експлозије Шајинбеговић уопште није био на свом радном месту (Б, 19. XI 1965, 6). — Пошто је неоспорно да је тужилац обављао посао скретничара од 1957. године, а обављао га је и *у времену* подношења захтева... (ПЖ, бр. 3, 91). — Већ је *у доба* рата настало неколико дјела која имају не само документарну већ и умјетничку вриједност (ЈК, 264). — *У раздобљу*

Мавра Ветрановића и Марина Држића јавило се у Дубровнику и изван њега још неколико писаца (ЈК, 37). — Још у римском праву, у периоду принципата, постојали су прописи о обавези обраде угарених површина (ПЖ, бр. 1, 14). — При чему је могуће да у моменту извршења кривичног дела уопште нису били под дејством алкохола (ПЖ, бр. 3, 50). — Исте такве јасне пруге остављају и електрони кад пролазе комором у часу експанзије (И. Супек, *Од античке филозофије до модерне науке о атомима*, Загреб, 1946, 221).

(б) Истовременост са неким одсеком појма у генитиву: почетком + Г, средином + Г, половином + Г, крајем + Г:

Почетком 1943. године... учињен је даљи корак у унутрашњем развоју Ослободилне фронте Словеније. Основне групе Ослободилне фронте донеле су средином вељаче (фебруара) 1943. године закључке... (НОР, 155). — Рачунајући на ова закашњења, термоелектрана „Морава“ биће пуштена у пробни рад половином идуће године (Б, 8. I 1966, 8). — Други црногорски корпус преузео је крајем српња (јула) на себе задатак да одтерети централну групу (НОР, 165—166).

2. — Место (апстрактно схваћено): на пољу + Г, на подручју + Г, на терену + Г, у области + Г, а уз њих се могу додати у сфери + Г, у домену + Г, на плану + Г; затим у оквиру + Г, у границама + Г, у саставу + Г, у склопу + Г; на нивоу + Г:

Пред органе наше државне власти стављени су нови задаци, особито на пољу унутрашњег уређења (НОР, 172). — И на подручју фотографске науке показао се повољни утјецај колоидне кемије (КЖБ, 252). — Онда се обично налазимо на терену економских и социјално-психолошких разлога (ПЖ, бр. 2, 14). — Било је речи и о потреби јачања улоге републике и у области образовања и васпитања (Б, 17. XI 1965, 7). — У оквиру осми-не финала Купа европских фудбалских шампиона, данас се играју три утакмице (Б, 17. XI 1965, 9). — Све ове промене остају у границама покушаја да се сачува експлоататорски карактер својине (ПЖ, бр. 1, 23). —

Ове су организације назване Антифашистички фронт жена — АФЖ, а биле су у саставу антифашистичког Народног фронта (НОР, 110). — Постепено се међутим... српска књижевност опет вратила својим задацима у склопу народног живота (ЈК, 204). — План републике креће се у еластичним границама опште политике која се усвоји на нивоу федерације, односно у Савезној скупштини (Б, 19. XI 1965, 4).

3. — *Н а ч и н* :⁶ у зависности од + Г; у сразмери са + И, у сразмери + Г, у омјеру са + И; у складу са + И; у сагласности са + И, у сугласју са + И; у супротности са + И, у опреци са + И, у опречности са + И, у противречности са + И; по угледу на + А, по узору на + А, по узору + Г; у духу + Г, у стилу + Г, у тону + Г; у смислу + Г; на основу + Г, на основи + Г, на основици + Г; на бази + Г, на темељу + Г; у светлу + Г; с обзиром на + А; без обзира на + А; у знаку + Г; у облику + Г, у форми + Г, у виду + Г; у својству + Г; под видом + Г; под изговором + Г; убројимо овде и израз по цену + Г:

А садржај ових обавеза се мења у зависности од намене предмета (ПЖ, бр. 1, 19). — Редовно радно време скраћује се у сразмери са тежином односно штетношћу послова (ЗРО, 63). — Што успех архитектуре у том смислу није још на одговарајући начин убедљивији и фрапантнији у сразмери те теорије, разлог је њена зависност од свега друштвеног збивања (СА, I, 98). — Предлагачи Преднацрта закона желе да средства расту у омјеру с порастом производње и продуктивности (ВУС, 8. XII 1965, 4). — У складу са Статутом, први пут су бирани чланови комитета подручја (Б, 21, VI 1965, 4). — Републички закон мора бити у сагласности са савезним законом (У, 71). — Постанак и развитак живих бића текао је у сугласју с особинама воде (КЖБ,

⁶ Но само ако је предикат обичан глагол; ако се јаве уз глагол бити, конструкције које следе представљају квалификацију субјекта, док у атрибутомском положају квалификују управну имеиницу. Ту се понекад могу заменити придевом: бити у сразмери са нечим; бити сразмеран нечему.

68). — Таква пракса неодржива је већ и због тога што је *у супротности са системом самоуправљања* (Б, 19. XI 1965, 5). — Такав поступак је исправан и није *у опрци са законским прописима* (ПЖ, бр. 3, 41). — Колико је Loosova субјективна наклоност према скупоценом материјалу *у опречности са његовим писменим поставкама* види се из следећег извода (СА, II, 94). — Начело трајности материјала је *у противречности са Loosovim ставом* према заштити историјских споменика (СА, II, 96). — Јединствени поступак из 1929. године такође је садржао одредбе о позитивној литисконтестацији *по угледу на Аустријски грађански парнични поступак* из 1895. године (ПЖ, бр. 2, 20). — Јао, уколико се архитект упусти у техничко и привредно уметниковање, у типизацију *по узору на касарне, мравињаке и пчелињаке* (СА, II, 128—129). — Влада Цветковић — Мачек успоставља — *по узору Хитлерове Њемачке* — концентрационе логоре (НОР, 44). — Као суверени се уметник изграђивао *у духу народне поезије* (ЈК, 245). — У цијелој Далмацији стали су пјесници пјевати љубавне пјесме *у стилу* Менчетића и Држића (ЈК, 31—32). — Неколико месеци иза тога већ се појављује заједничка брошура. . . написана *у тому манифеста* (СА, II, 212). — Ви не испуњавате услове за старосну пензију *у смислу* одредбе Основног закона о пензијском осигурању (Б, 19. XI 1965, 6). — *На основу* сондаже и узорак тла треба извршити испитивање механичких својстава тла (БМ, 11). — Па се *на основи* таквих истраживања добива кристална решетка те улеђене твари (КЖБ, 66). — Утврђен је и статут Партије, у којем се први пут пришло разграђивању организационог проблема *на основици* демократског централизма (НОР, 30). — *На бази* тог чињеничког скупа донеће се пресуда због изостанка (ПЖ, бр. 2, 29). — *На темељу* података о кретању судске праксе, којима располаже Савезни врховни суд, евидентно је да. . . (ПЖ, бр. 4, 69). — Намерно из практичних разлога сужавајући видно поље истакнутог про-

блема... покушаћу да га прикажем у светлу наших друштвених односа данас (ПЖ, бр. 2, 48). — Сликајући људе 18. виаека, он их је приказао с обзиром на атмосферу свога доба (ЈК, 96). — Војислав Илић тражио је напротив да пјесник пише само онда кад га нешто истински обухвати, без обзира на књижевну моду (ЈК, 172). — ... јер они још увек раде и стварају у знаку прогреса (СА, II, 7). — Проведена је дјеломична децентрализација у облику самоуправе нешто проширеног територија Савске бановине (НОР, 44). — У војном погледу оружани се устанак морао повести према објективним и специфичним приликама, у форми партизанског рата (НОР, 61). — Фибрилација може да се јавља и у виду краткотрајних напада (БС, 334). — У својству архитекта руководиоца изводи зграду тржнице (СА, II, 134). — Очигледно, да таква рента коју би приватно лице остварило под видом накнаде штете, због немогућности рада у воденици, није допуштена и оправдана (ПЖ, бр. 4, 49). — Владе Енглеске и Француске нису помогле демократску Шпанију под изговором „политике немијешања“ (НОР, 35).

4. — Средство: помоћу + Г, с помоћу + Г, уз помоћ + Г, путем + Г, посредством + Г, посредовањем + Г:

Поступак, што га обављамо помоћу тог апарата, назван је спектрална анализа (КЖБ, 23). — Онда треба нашем организму приводити кисик с помоћу аутоматских апарата за дисање (КЖБ, 91). — Често тек поновним и прецизним рендгенским налазима уз помоћ електронског појачивача, могу се наћи права изворна мјеста крварења (ВУС, 8. XII 1965, 10). — Грађани имају право да путем средстава информација изражавају и објављују своја мишљења (У, 32). — Амнестија је акт управне власти посредством кога се врши интервенција у редовном току правосуђа (ПЖ, бр. 2, 58). — Посредовањем асимилације угљичног диоксида збива се непрестану у нама и око нас вјечита измјена материје и енергије (КЖБ, 311).

5. — *Заједница*: (а) *у друштву са + И*:

Фосфорна киселина... не налази се у организмима једино у друштву с калцијем (КЖБ, 115).

б) Један од прецизираних односа заједнице исказује се изразом *на челу са + И*.

Створен је и војни комитет *на челу с другом Титом (НОР, 57).*

(Природи нашег језика више одговара ред: војни комитет *с другом Титом на челу.*)

6. — *Околности*: (а) околности су показане појмом у генитиву: *под околностима + Г, под условима + Г, у условима + Г, у увјетима + Г*:

Мере на подизању општег материјалног и културног благостања нису у стању да у нашој средини и *под околностима* високе производње алкохолних пића доведу за тако кратко време до већих резултата (ПЖ, бр. 3, 46). — ... да до извршења деликта може доћи *под условима* смањене урачуљивости (ПЖ, бр. 3, 49). — Савез комуниста својим усмеравајућим идејним и политичким радом *у условима* социјалистичке демократије и друштвеног самоуправљања основни је покретач политичке активности, (У, 11—12). Очито, богато друштво омогућује и треба интензивну производњу *у увјетима* ограничених обрадивих површина (ВУС, 8. XII 1965, 5).

(б) Околности проистичу из односа радње и појма означеног зависним падежом: *у присутности + Г; уз суделовање + Г; под утицајем + Г, под упливом + Г, под дејством + Г; у додиру са + И; приликом + Г* (код кога се осећа и временска нијанса):

Обрнуто, квасне се гљивице умнажају *у присутности* шећера (КЖБ, 287). — ... И да се животни процеси... одигравају *уз судјеловање* фосфорне киселине (КЖБ, 146). — Узгајао се углавном *под утјецајем* домаћих писаца (ЈК, 179). — Хисторија културног човјечанства развијала се *под упливом* бројних фактора (КЖБ, 316). — Понашање појединца *под дејством* аку-

тне или хроничне интоксикације. . . указало је већ одавна на опасност алкохолчара за друштво (ПЖ, бр. 3, 43). — У додиру с тегобама властитог народа нашао је излаз из песимизма (ЈК, 209). — Једну од својих значајнијих улога еклектичка архитектура одиграла је приликом изграђивања савременог царског Беча (СА, I, 56).

7. — Условљеност: под условом + Г, под претпоставком + Г; у случају + Г, за случај + Г:

. . . с тим што се извршење казне под условом обавезног лечења могло и одложити (ПЖ, 3, 45). — Архитектуру је сматрао за главну уметност, а сарадњу са осталим уметностима — вајарством и сликарством — препоручивао само под претпоставком руководеће улоге архитекта (СА, II, 16). — У случају несреће дужност ми је била само да чекам наређење о томе шта треба да предузmem (Б, 19. XI 1965, 6). — . . . затим савремени услови мобилизације и вођења одбрамбеног рата за случај напада на земљу и сл. (ПЖ, бр. 1, 4).

8. — Повезаност, тицање: у вези са + И, у вези + Г; у односу на + А; у погледу + Г; у питању + Г, који се среће и у некњижевном облику по питању + Г; на тему + Г:

У вези с тим значајним променама у метаболизму настаје карактеристична клиничка слика (БС, 33). — Велика Опера саграђена је у вези реконструкције уличне мреже Париза (СА, I, 50). — У односу на предмет доказивања исказ скривљеног може да садржи како оправдајуће тако и окривљујуће доказе (ПЖ, бр. 1, 26). — Комисија је прихватила низ препорука у погледу типизације, специјализације и кооперације у машиноградњи (Б, 21. VI 1965, 3). — Став који је заузео по питању архитектуре био је у свим расправама вођеним у Бечу супротан његовом становишту из млађих дана (СА, I, 67). — На тему јединства васпитног деловања у школама са више наставних језика јуче и данас поднето је више кореферата (Б, 17, XI 1965; 7).

9. — *Мотивисаност* (циљ, разлог, повод): *у циљу* + Г, *с циљем* + Г, *у сврху* + Г; *из разлога* + Г; *поводом* + Г, *у поводу* + Г; образложење се даје и изразима: *заслугом* + Г; *под утицајем* + Г; (јавља се и у значењу околности); *с обзиром на* + А (има и начинско значење):

У циљу подизања опће културе народа држава осигурава, да школе и друге просвјетне установе буду приступачне свим слојевима народа (НОР, 186). — Народни фронт... стваран је одозго, обухватајући демократске масе, *са циљем* окупљања свих антифашистичких снага у земљи (НОР, 48). — Историјски стилови на овом високом училишту проучавају се *у сврху* овладавања техничко-уметничких компоненти архитектуре (СА, I, 11). — У последњем случају *из разлога* економије стубове би требало пројектовати са минималном ширином (БМ, 63). — Јединственост и воља народа сјајно су се манифестовали особито *поводом* капитулације фашистичке Италије (НОР, 132). — Средишње је Прешерново дело Сонетни венац, написан *у поводу* несретне љубави према Јулији Примичовој (ЈК, 108). — *Заслугом* рада археолога опште архитектонско наслеђе људског рода може се већ предочити, проучити и обухватити (СА, I, 43). — Питање изостанка нарочито се строго посматрало у средњем веку *под утицајем* германског права (ПЖ, бр. 2, 19). — *С обзиром* на покретно оптерећење у овим се носачима јављају и моменти савијања и трансферзалне силе (БМ, 48).

10. — *Намена*: *на име* + Г; *за рачун* + Г; *у знак* + Г; *у част* + Г, *у славу* + Г.

До данас рудник Какањ није ниоткуд примио ни динара *на име* ублажавања штете од двије милијарде динара (ВУС, 8. ХП 1965, 6). — Најпре је радио у Берлину *за рачун* приватних наредбодаваца унутрашњи уређај за многе зграде (СА, II, 39). — Његова 60-годишњица (1917) прослављена је у Загребу *у знак* протеста против Аустрије (ЈК, 226—227). — А затим је тај батаљон парадним маршем продефиловао пероном железничке станице *у част* гостију из Југославије (Б, 21).

VI 1965, 1). — Зато је *у славу* Наполеона написао пјесму Илирија оживљена (ЈК, 71).

11. — *О ц е н а*: (а) помоћу поређења: *у поређењу са* + И, *у упоређењу са* + И, *у поредби са* + И:

У поређењу са истеклим буџетом, наредни пружа 70,6 милиона више за друштвене службе (Б, 21. VI 1965, 3). — Ипак су те количине посве незнатне *у упоређењу с* обујмом инертне (мртве) материје (КЖБ, 78). — *У поредби с* оним што би хтио сва су настојања човјекова на земљи бескрајно смијешна (ЈК, 96).

(б) Помоћу разликовања: *за разлику од* + Г:

За разлику од ранијих година, индивидуални произвођачи све мање купују старе и расходоване тракторе (Б, 19. XI 1965, 6).

(в) Оцењује се полазећи од појма у генитиву: *с гледишта* + Г, *са становишта* + Г, а могу се овде додати и *с аспекта* + Г, *са стајалишта* + Г:

Са гледишта казнене политике било би неоправдано према таквом учиниоцу кривичног дела извршити казну (ПЖ, бр. 4, 50—51). — Оно је (питање санкције) интересантно и *са становишта* одмеравања казне (ПЖ, бр. 2, 53).

12. — *Повољност и неповољност*: *у корист* + Г, *у прилог* + Г; *у интересу* + Г; *на штету* + Г, *на уштрб* + Г; *на рачун* + Г:

Допуштали су стога да црквени сабори у Хрватској забране употребу славенског језика у цркви, *у корист* латинскога (ЈК, 16). — Настала је препирка између геолога и физичара, — али се све више и више скупљају факта *у прилог* геолога (КЖБ, 33). — Сматра се да је *у интересу* државе одржавање економски способних пољопривредних газдинстава (ПЖ, бр. 1, 15). — Цела та политика је омогућила рађање нове буржоазије, *на штету* сиромашних слојева народа (Б, 21. VI 1965, 1). — *У сопљњем обликовању* зграда проводи моћне вертикале изнад водоравно одвојеног приземља, понекад

чак и на *уштрб* вертикализма читаве скелетне грађевине (Са, II, 19). — ...односно ако се шала чини на *рачун* одређеног лица (ПЖ, бр. 4, 67).

13. — У *смерност*: у *правцу* + Г, у *смеру* + Г:

Читавим својим дјеловањем Шеноа је снажно утјецао на духовни развитак млађих хрватских покољења у *правцу* народног и друштвеног напретка (ЈК, 147). — То значи, да се у животињском и човјечјем тијелу збивају с протеинима разне кемијске промјене у *смјеру* разграђивања протеина, али и у *смјеру* изграђивања (КЖБ, 207).

14. — И *з у з и м а њ е*: с *изузетком* + Г:

Народноослободилачки одбори обухваћали су функције власти на једном подручју с *изузетком* оних функција које су у ратно доба компетенције војне управе (НОР, 100).

15. — *М е р а*: у *износу*, у *висини*, такође у *величини*; у *року*; у *размаку*; у *трајању*, а исто тако у *дужини*; именице уз ове изразе стоје у генитиву, али се они много чешће употребљавају с бројевима, и тада им се додаје предлог од (нпр. у *висини* од):

Укупни буџетски расходи предвиђају се у *износу* од 1,205,3 милиона египатских фунти (Б, 21. VI 1965, 3). — Раднику... припада једнократна накнада у *висини* последњег месечног износа личног дохотка односно плате (ЗРО, 28). — Слични пројекти са учешћем програма високог комесара за избјеглице у *висини* од 85,000 долара били су примењени 1963. и 1964. године (ВУС, 8. XII 1965, 9). — Јер новорођенче расте тако, да у *року* од шест мјесеци подвостручује своју тежину (КЖБ, 320). — Дурбану, у Јужноафричкој Републици, једна је жена родила двоје дјеце у *размаку* од 5 мјесеци (ВУС, 8. XII 1965, 11). — Жена у радном односу има у случају трудноће и порођаја право на отсуство у *трајању* од 105 дана. (ЗРО, 34).

16. — *Поттицање*: од стране + Г, са стране + Г:

Напад је био предузет од стране представника званичног еклектицизма (СА, I, 78). — Било је потребно установити да ли су са стране туженога биле предузете све мере (ПЖ, бр. 2, 82).

17. — *Заступање*: у име + Г:

У име Националног комитета ослобођења Југославије, друг Тито топло поздравља Прво засједање АСНОМ-а (НОР, 159). — Бојовни су клерикалци у име католичких начела осуђивали ову напреднију и бољу словенску књижевност (ЈК, 236).

Сви наведени изрази имају велику фреквенцију у језику науке, штампе и администрације. Неки су и синонимни са правим предлозима. Па ипак, само за извештајан број би се могло рећи да имају чисто предлошку службу; такви су изрази: *током, у току, у светлу, у смислу, с обзиром на, без обзира на, у знаку, помоћу, путем, посредством, на рачун, од стране, са стране, у знак, поводом, приликом*. Код већине осталих израза још се чува лексичко значење именице. Уз то, падеж који се слаже са изразом још делимично има функцију допуне тог израза; уп. *у доба рата, у раздобљу Мавра Ветрановића, под утицајем домаћих писаца, у додиру с тешкоћама свог народа, у року од шест месеци* итд.

Ако се погледа облик конструкција састављених од предлошких израза и одговарајућих падежа, запажају се три типа: падеж + падеж, предлог + падеж + падеж, предлог + падеж + предлог + падеж.

Први тип је заступљен само једном конструкцијом: инструментал + генитив, али је она доста бројна — десет предлошких израза. У другом типу далеко је најбројнија конструкција *у + Л + Г*; доста су бројне конструкције *под + И + Г* и *у + А + Г*, а затим *на + А + Г* и *на + Л + Г*. Код трећег типа конструкција *у + Л + са + И* прилично је заступљена, док за друге постоји већином само по један пример.

Само у неколико израза именица стоји у множини: *у границама, у условима, под условима, под околностима*. У

једном случају постоји диференцијација: *под условом* (условљеност): *под условима* (околности).

Често се поједини изрази разликују само по томе што су у њима употребљени лексички дублети или разне врсте синонима; нпр. *у сагласности са* : *сугласју са*, *у сразмери са* : *у омјеру са*, *у опреци са* : *у опречности са*, *на основу* : *на основи* : *на основици* : *на бази*, *у облику* : *форми*, *посредством* : *посредовањем*, *у поређењу са* : *у упоређењу са* : *у поредби са*, *током*: *тијеком*, *у условима* : *у увјетима* итд.

С друге стране, неки изрази с истом именицом и истог значења разликују се по конструкцији, тј. постоје дублетне конструкције: *у сразмери са* + И: *у сразмери* + Г, *по узору на* + А; *по узору* + Г, *у вези са* + И; *у вези са* + Г, *током* + Г: *у току* + Г, *поводом* + Г: *у поводу* + Г, *помоћу* + Г: *с помоћу* + Г: *уз помоћ* + Г итд.

Синонимност се, наравно, јавља и између израза који по свом облику не представљају синониме (нпр. често су синоними *путем* + Г и *помоћу* + Г или *у току* + Г и *за време* + Г); доста синонимности има код израза чије су именице лексички блиског значења: суштинско је значење таквих именица истоветно, те се лако употребљавају за обележавање истог односа (уп. нпр. *на основу* + Г и *на темељу* + Г или *у области* + Г и *на пољу* + Г).

Као и код правих предлога, дублети и синоними се и овде разликују по стилској вредности, учесталости, територијалној раширености итд.

Дублети и синоними служе понекад за варирање изражавања, као у овим примерима:

Но на Земљи не постоји материја само *у форми* чистих елемената, него и *у облику* кемијских спојева (КЖБ, 209). — Према томе, не само *са гледишта* индивидуалних интереса физичких лица, већ и *са аспекта* привредног пословања и правног промета уопште, није свеједно какво ће решење овог питања бити усвојено у нашем правном систему (ПЖ, бр. 2, 48). — Вјекослав Цврље је подвукао да су чланови Удружења католичких свештеника Хрватске пружили, *током* 12-годишње делатности, значајан допринос стварању повољније ат-

мосфере... У раду друштва учествовало је, у току његовог 12-годишњег деловања, око шест стотина католичких свештеника (Б, 19. XI 1965, 6).

б) — Предлошки изрази постали од прилога

Постоји низ прилога који су се по свом значењу и служби умногоме приближили предлозима. Већина су и синонимски са неким правим предлогом или именичким предлошким изразом. Као такви би се могли узети:

(а) *Зависно од + Г, овисно о + Л, независно од + Г, неовисно од + Г (= према + Л, у зависности од + Г, — са потврдним или одречним глаголом):*

Сада се та средства... деле појединим службама *зависно од* задатка који су примиле да изврше у току године (Б, 17. XI 1965, 8). — Правни третман истога (вишка) је потпуно различит, *овисно о* основу по коме је стечен (ПЖ, бр. 2, 53). — Радни однос престаје *независно од* воље радника и привредне организације у следећим случајевима (ЗРО, 109). — ...него и сви чињенични наводи тужиоца, које, *неовисно од* оних у тужби наведених, изнесе усмено на првом рочишту (ПЖ, бр. 2, 21).

(б) *Сходно + Д, следствено + Д, сагласно + Д, као и саобразно + Д (= према + Л, у складу са + И, у сагласности са + И):*

За расправљање дисциплинске грешке надлежне су поједине старешине *сходно* прописима Правилника о војној дисциплини (ПЖ, бр. 1, 4). — *Следствено* овим својим сазнањима пуристи нису никад помислили да архитектура није уметност обликовања простора и нека виша друштвена дисциплина (СА, I, 94). — Уставни судови, *сагласно* закону, пружају и заштиту права самоуправљања (У, 72).

(в) *Сразмерно + Д (= према + Л, у сразмери са + И):*

Средства друштвене репродукције... користе се у тим заједницама *сразмерно* уделу радних људи и њиховом стварању (У, 26).

(г) *Супротно* + Д (= *у супротности са* + И):

Израда производа *супротно* важећим прописима о квалитету производа представља привредни преступ (ПЖ, бр. 2, 93).

(д) *Слично* + Д (= *попут* + Г):

Али њу је заснивао, *слично* покрету сецесије и југендстила у Европи, на новом материјалу (СА, II, 19).

(ђ) *Упоредо са* + И, *паралелно са* + И:

Упоредо са студијама имао је прилике да на градилиштима свога оца проучи искуствено практичну страну архитектуре (СА, II, 145). — *Паралелно с* Хрватима приказивао је представнике истарских Талијана, мађарских и бечких властодржаца (ЈК, 178).

(е) *Заједно са* + И (= *са* + И, *у друштву са* + И):

Из плућа иде кисик *заједно с* крвљу најприје у срце (КЖБ, 345).

По склопу ови изрази могу бити једночлани или двочлани. За разлику од именичких предлошких израза, код којих се датив не појављује, предлошки изрази прилошког порекла слажу се иајвише баш са тим падежом.

И овде постоје дублети: — (а) *независно од* + Г : *неовисно од* + Г, *упоредо са* + И : *паралелно са* + И; (б) *зависно од* + Г : *овисно о* + Л.

в) — Предлошки изрази постали од глаголских прилога

Неки предлошки изрази пореклом су глаголски прилози. Од садашњег глаголског прилога постали су синоними *благодарећи* + Д и *захваљујући* + Д, од прошлог *изузев* + Г (= *сем, осим* + Г, *с изузетком* + Г):

Благодарећи индустрији и новим индустријским производима број заната се у поређењу са ранијим епохама проширио (СА, I, 84). — Много су важнији фактори изашли на видело, и постали сасвим очигледни *захваљујући* доследној примени новог грађевинског материјала (СА, II, 27). — Психологија затвореника упућује да, *изузев* ређих случајева, они не желе да се о њима пише (ПЖ, бр. 1, 54).

Могоа би се навести и још по који глаголски прилог који је у неким употребама — сам или у споју са правим предлогом — пошао у правцу граматикализације:

Све облике управљања, *укључујући* и политичку власт, стварају радничка класа и цео радни народ (У, 8). — *Идући* од специфичниаих узрока ка општијим, требало би најпре узети у обзир утицај који је... извршио настанак симболичке логике (Михаило Марковић, *Дијалектичка теорија значења*, Београд, 1961, 10). — Но жива бића, — *почевши* од оних, што су изграђена само од једне станице, па све до човјека — ... нису једноставне водене отопине (КЖБ, 246). — Тим историјским одлукама Другог засједања АВНОЈ-а претходио је, *почев* од устанка па даље, све снажнији развитак наше Народне револуције (НОР, 132). — *Судећи* по подацима које смо цитирали, те тешкоће су мање него што се предвиђало (Б, 14. I 1966, 6).

3. — Особине својствене предлошким изразима

Постоји неколико особина које одвајају предлошке изразе од правих предлога и доводе до делимичног или потпуног губљења њиховог предлошког значења.

Једну од тих особина показују ова два примера:

Тужбу... подноси непосредно у своје име, а не у име *детета*, онај коме је дете поверено (ПЖ, бр. 3, 13). — Најкласичнија и једна од првих мера државног интервенционизма било је њено (= државно) ангажовање на подручју *стамбеног права*. Оскудица ус тановима... учинила је неопходним да се држава ангажује на овом подручју (ПЖ, бр. 1, 12).

Види се да је у оба примера израз једном употребљен предлошки — уз генитив, а други пут место генитива стоји атрибут, тј. израз више нема предлошку функцију. У оваквом споју са присвојним придевом или са придевском заменицом, најчешће присвојном или показном, среће се већина именичких предлошких израза који се састоје од јед-

ног падежа или од предлога и падежа. Ова напоредна употреба заснива се на вези између предлошког израза и основног лексичког значења. Зато је разумљиво што се израз који су се знатно удаљили од основног значења не употребљавају са атрибутом, нпр. *током, у току, у прилог, у знак*.

И кад је атрибут описни придев, именица потпуно чува своје појмовно значење. То је случај и у следећим примерима, у којима се прво израз — у споју с атрибутом — појављује у свом појмовном значењу, а одмах затим — уз именицу — као предлошки израз, чиме се веза између лексичког и граматичког значења јасно показује:

Тим индиректним путем, путем патолошких измена на артеријама, хипофункција панкреасне ендокрине секреције оштећује срце (БС, 33). — У парном се строју ослобађа та кемијска енергија процесом горења у новом облику, у облику топлине (КЖБ, 339). — . . . да он није никад био невест у искоришћавању туђих идеја и напора у неку одређену сврху, то јест у сврху изделавања свог сопственог схватања и система архитектуре (СА, II, 210).

Исто тако, ако израз стоји са неким падежом, а има уза се атрибут, појмовно значење се чува:

Зар Франце Штиглиц мисли да телевизију гледају само основци или одрасли *на духовном нивоу* основаца (ВУС, 8. XII 1965, 7). — Данас се таква мистична и метафизичка схваћања све више расплињују *под јаким и природним утјецајем* назора о свијету, који је раширен. . . заслугом научног дијалектичког материјализма (КЖБ, 19). —

Па ипак, кад атрибут служи само да модификује интензитет израза, не може се сасвим искључити предлошко значење; уп.:

. . . док Национални комитет пристаје да Шубашићева влада врши своју дужност према иноземству *у пуној сагласности* с Националним комитетом (НОР, 160). — И да су зато функције наших ткива и органа *у извјесној зависности од* калцијевих иона (КЖБ, 114). — Привредна организација може у тарифни правилник

унети и друге одредбе које су у *непосредној вези са одређивањем личног дохотка радника* (ЗРО, 115).

Трочлани именички изрази реципрочног значења, као што су у *складу са, у супротности са*, прави су предлошки изрази ако су употребљени уз именицу, а то је случај кад је један од појмова у реципрчном односу изражен инструменталом; нпр.:

Овакав њихов став није био у *складу с расположењем радних људи у тим државама* (НОР, 35).

Но, кад су сви појмови који учествују у реципрчном односу исказани управном речју, онда, наравно, не постоји ни инструментал ни предлог *са*, а преостали део израза нема више предлошку функцију:

Привредна организација дужна је . . . тарифне ставове . . . за нова радна места ускладити са тарифним ставовима постојећих радних места, ако се утврди да они нису у *складу* (ЗРО, 131).

. . . Код неких четворочланих конструкција са именичким предлошким изразом чији је други предлог *са*, нарочито у *вези с + И* и *на челу с + И*, није ретко преметање (*с + И у вези, с + И на челу*). Исти је случај и код конструкција са двочланим изразом посталим од прилога и предлога *са* (нпр. *упоредо са + И : са + И упоредо*). Примери:

С тим значајним патофизиолошким променама у *вези* настају код хипертиреозе карактеристичне клиничке појаве (БС, 33). — Ове официре с Франком *на челу* издашно су и отворено оружјем и војним снагама помагале Италија и Њемачка (НОР, 35). — Јер тиме је утврђено сигурно тежиште, сигурна излазна точка . . . с којом морају бити у *складу* сва истраживања живота и животних процеса (КЖБ, 339). — *Са* градњом увис *упоредо* су ишли примена ватросталних конструкција и увођења дизалица (СА, I, 8).

Но, овде је предлошка служба ових израза веома ослабљена.

Између једночланог или двочланог именичног израза и падежа умеће се каткад енклитика. Код трочланог именичког израза енклитика, речца (*и, наиме, пак*) или неки прилози могу се ставити у сам израз, између именице и предлога,

а код двочланог израза прилошког порекла — између прилога и предлога. Примери:

(а) Друштвени састав југославенских народа у току се стољећа веома мијењао (ЈК, 7). — У раздобљу се реализма јаче развила и хрватска књижевна критика (ЈК, 177).

(б) У вези је с радом римске пропаганде и почетак књижевности у Босни (ЈК, 45). — Према изложеноме, положај и овлашћења јавног правобраниоца... у складу су и са основним захтјевима процедуре (ПЖ, бр. 3, 60). — С обзиром пак на облик, станице су сад кугласте, сад полигоналне (КЖБ, 8). — Треба нарочито обратити пажњу на начин и квалитет рада, на подупирање јаме у прибојима, црпење воде с обзиром највише на састав тла у коме се црпење врши (БМ, 299). — Упоредо *наиме* с развојем синтетичке органске кемије иде и развој науке о ферментима (КЖБ, 225).

Оваква уметања код правих предлога нису могућна.

Кад прави предлог одређује неколико појмова, постоје две могућности: или се предлог употребљава само уз први појам, а уз остале се подразумева, или се понавља уз сваки појам. Код трочланих именичких предлошких израза постоји и трећа могућност — да се понови само други предлог:

Њихово учешће може бити сасвим различито у зависности од појединих случајева и од конкретних овлашћења (П Ж, бр. 1, 71). — Трговачка радња... из 1898. године истиче се своаом једноставношћу не само у поређењу са творевинама сецесијске уметности тог времена, већ и са многим уређајима садашњице (СА, II, 307).

Ова могућност постоји и код двочланих израза посталих од прилога (нпр. заједно са + И и са + И).

После свих ових специфичности предлошких израза, поменимо и две појаве које се јављају и код правих предлога: — Уз један појам понекад стоје два предлошка израза или један прави предлог и један предлошки израз који се слажу с истим падежом:

Скупштина врши своја права и дужности на основу и у оквиру овог устава и закона (У, 79). — Подразу-

мева се да су се и купац и продавац *пре* или *у току* са-става писменог уговора претходно договорили (ПЖ, бр. 4, 69).

Деси се да се у оваквој зеугми јаве и два предлошка израза који се слажу с различитим падежима:

Но чини се, да ће то питање бити ријешено *у вези* и с *обзиром* на многе прилике, које код исхране разних људи треба узети у обзир (КЖБ, 334).

(Израз *у вези са* окрњен је).

Слично неким правим предлозима, и поједини предлошки изрази — као што је већ речено за *изузев* — употребљавају се и као делови сложених везника (тада, наравно, више немају предлошку службу):

У Југославији је проведена и социјална револуција с *циљем* да се заведе социјалистички поредак (ЈК, 264). — Архитектура не може још за дуго да добије своје завршне, универзалне облике *из разлога што* стваралачке силе нису још заузеле на земљиној лопти све своје позиције (СА, I 12). — Банке су спремне да му даду такав кредит, али *под ујетом* да рудник осигура властито учешће од 65 посто (ВУС, 8. XII 1965, 6). — ... да је признање захтијева учињено од јавног правобраниоца пуноважно и *у случају* ако сагласност није тражена или није дата (ПЖ, бр. 3, 59—60). — Ово нарочито важи *у случају* кад се то прекомерно обогаћење постиже на штету друштвене имовине (ПЖ, бр. 2, 81). — Његова је додуше срећа што је стао скупљати народне пјесме *у доба* кад су још живјеле пуним животом (ЈК, 92). — Утврђивање овог вида признања могуће је *без обзира да ли* већ постоји врста пресуде о утврђивању ванбрачног очинства (ПЖ, бр. 4, 14). —

Понекад долази и до наизменичне употребе у предлошкој и везничкој служби:

Проучавање историјских стилова од стран еклектичара није вршено *са циљем* да се дође искуствено до нових стваралачких побуда, већ искључиво *у циљу* њиховог подржавања (СА, I, 33). — Према рачунима саме њемачке велике кемијске индустрије, изнесеним *у*

сврху рекламе и у сврху, да се бар у Њемачкој смањи потрошак чисте шалитре... (КЖБ, 93). — Раднику се не може дати отказ: 1) за време болести... 3) за време док је на војној вежби... (ЗОР, 105).

Блиска везничкој служби је оваква употреба:

Радне заједнице, без обзира на то ко их је основао, имају исти положај (У, 20). — Њега пак одијелит ћемо од масти на основу тога, што се масти могу помоћу лужине... претворити у сапуне (КЖБ, 140). — С обзиром на то да та околност није евидентна... намеће се потреба за прикупљањем података у том правцу (ПЖ, бр. 3, 51).

4. — Употреба предлошких израза

Падежне конструкције са предлошким изразима обележавају већи број односа који не могу да се искажу конструкцијама са правим предлозима; уп. *поводом* + Г, *са гледишта* + Г, *у славу* + Г, *на рачун* + Г, *за разлику од* + Г, *без обзира на* + А, *у знаку* + Г, *под изговором* + Г итд...

Од везе са лексичким значењем потиче велика специјализованост предлошких израза: за разлику од правих предлога, они се већином аављају само у једном значењу, што им даје већу прецизност. Зато се предлошки изрази употребљавају и да се експлицитније искаже неки однос. То се постиже додавањем предлошког израза правом предлогу (*са* : *заједно са*, *у друштву са*) или, још чешће, замењивањем неке падежне или предлошко-падежне конструкције синонимном конструкцијом са предлошким изразом (нпр. *помоћу* + Г, *путем* + Г место инструментала у значењу средстава или читав низ конструкција које су чешће или ређе синонимне са предлогом *према* + Л: *у складу са* + И, *у сагласности са* + И, *у сразмери са* + И, *у зависности од* + Г, *на основу* + Г, *с обзиром на* + А, *у поређењу са* + И).

Последица синонимности конструкција с правим предлозима и конструкција с предлошким изразима јесте могућ-

ност да се на различите начине означи исти однос,⁷ тј. да се изражавање учини разноврснијим:

При томе обележавању трасе пута на терену се обележе темена. Приликом детаљног обележавања осе моста ради извршења радова при грађењу постављају се два задатка (БМ, 290). — Приликом интоксикације оловом често постоји хипертензија. При интоксикацији угљенмоноксидом (СО) такође долази до хипертензије (БС, 20). — Свакако треба узети у обзир да се за проблем машине... занимају сви правци који су се на пољу архитектуре појављивали у току последњих сто година, а нарочито за последњих пет деценија (СА, I, 15). — Створена је јака ударна група и осигурано продирање наше главнине према Херцеговини и Далмацији, па даље у правцу Црне Горе и Санцака (НОР, 113). — даље у правцу Црне Горе и Санцака (НОР, 113). — ... већ круг лица која имају право на заједничку тековину, поред брачног друга и потомка, проширује и на снахе и зетове у односу на свекра и таста и на претке према потомцима (ПЖ, бр. 2, 31). — И на основу експерименталних резултата и клиничких чињеница постављене су различите теорије о генези есенцијалне хипертензије... Према експерименталним резултатима и према концепцији појединих аутора постављене су разне теорије (БС, 14). — ... кад је то очинство утврђено од стране судова пре ослобођења, тј. од судова који нису судови ФНРЈ (ПЖ, бр. 4, 28). — Многи правци архитектуре представљају истоимене покрете и на пољу других уметности, па чак и у књижевности (СА, I, 91). — Изразитост периферних симптома говори у прилог чистој аортној инсуфицијенцији а њихова слабија израженост или недостајање за комбинацију са другим валвуларним манама или другим тешким променама (БС, 82). —

Поједини предлошки изрази, као и неки прави предлози, омогућавају сажетији стил: предлошки израз и нека ап-

⁷ Стилска дисимилација о којој говори Милан Јелинек, *Nové převodní předložky...*, стр. 153.

страктна именица могу се употребити место зависне реченице (нпр. у случају несреће : ако се догоди несрећа).

Но, у погледу облика прави предлози су савршенији од предлошких израза: једноставнији су, што даје већу лакоћу реченичном склопу, а својом краткоћом боље су прилагођени великој учесталости предлошке службе.

Ширење предлошких израза у стручној литератури представља нормалну и неизбежну карактеристику развоја језика, његовог богаћења, интелектуализирања, прилагођавања новим потребама општења. Овакви изрази су неопходни: они обележавају многе нове односе, а својом једнозначношћу изразитије и прецизније исказују и неке односе обухваћене значењем правих предлога; једном речау — употпуњавају и изоштравају језички израз. Зато би сваки начелни пуризам овде био неодржив. Али, с друге стране, остаје потреба да се сузбијају изрази противни духу нашег језика, као и претерана и укалупљена употреба било појединих помодних предлошких израза било предлошких израза опште, нарочито у лепој књижевности.

Љубомир Поповић